[SANT MARTÍ DEL CANIGÓ]

A Sant Martí del Canigó
la veu ressona que us esglaia.
Diu: Catalunya!
i la remor
sempre contesta: Esclava a Espanya.
Si prens coratge
els ulls al cel
i alces el braç —gest de venjança,
a Sant Martí sents una veu
i a cau d'orella:
També a França.

Vernet, 26 d'agost de 1923

Joan SALVAT-PAPASSEIT (1894-1924)
«Les Gorges» **(1924)**

(*Pont Blau* núm. 26, Barcelona, 1954)
Salvat-Papasseit recupera en aquest poema, editat pòstumament, la concepció verdagueriana del monestir de Sant Martí del Canigó com a bressol romàntic de la nació catalana, bé que en aquesta ocasió la ruïna és entesa com un element més reivindicatiu que no pas nostàlgic.

Conjunt de l'abadia de Sant Martí del Canigó (Castell de Vernet, el Conflent). 2003.
Imatge: Josep Santesmases i Ollé

Abadia de Sant Martí del Canigó (Castell de Vernet, el Conflent). 2003.
Imatge: Josep Santesmases i Ollé

Com dos gegants d'una llegió sagrada
sols encara hi ha drets dos campanars:
són los monjos darrers de l'encontrada,
que ans de partir, per última vegada,
contemplen l'enderroc de sos altars.

Són dues formidables sentinelles
que en lo Conflent posà l'eternitat:
semblen garrics los roures al peu d'elles;
les masies del pla semblen ovelles
al peu de llur pastor agegantat.

Una nit fosca al seu germà parlava
lo de Cuixà: –Doncs, que has perdut la veu?
Alguna hora a ton cant me desvetllava,
i ma veu a la teva entrelligava
cada matí per beneir a Déu.

–Campanes ja no tinc– li responia
lo ferreny campanar de Sant Martí.–
Oh!, qui pogués tornar-me-les un dia!
Per tocar a morts pels monjos les voldria!
per tocar a morts pels monjos i per mi.

[...]

Lo que un segle bastí l'altre ho aterra,
mes resta sempre el monument de Déu;
i la tempesta, el torb, l'odi i la guerra
al Canigó no el tiraran a terra,
no esbrancaran l'altívol Pirineu.

Jacint VERDAGUER (1845-1902)
«Los dos campanars» (fragment) **(1886)**

(*Canigó. Llegenda pirenaica del temps de la Reconquista*, Barcelona, 1886)
Jacint Verdaguer i Santaló, en el seu poema èpic *Canigó*, emmarcat en el corrent romàntic de la Renaixença, converteix les ruïnes del monestir de Sant Martí del Canigó en un dels espais icònics de l'ideari nacional català.

[L'ESGLÉSIA CREMADA]

Jo mai havia oït una Missa com aquella. **La volta de la església esgalabrada, les parets fumades i escrostonades, els altars destruïts, absents, sobretot aquell gran buit negre al fons on fou l'altar major, la solera invisible sota la pols de la runa, cap banc per a seure**, i tothom dret o agenollat de cara a una mesa de fusta amb un Sant Crist damunt i un torrent de sol entrant per l'esgalabrat de la volta amb una munió de mosques dansant en la llum crua que aclaria tota la església i feia semblar que oíem la Missa al mig del carrer. El sol queia de ple en la mesa de fusta on el capellà, pobrament ornamentat, celebrava; mentres en el chor, sense barana, cantaven els altres, arrambats a la paret per a no caure endavant...

Joan MARAGALL (1860-1911)
«La Església cremada» (fragment) **(1909)**

Església de l'Oratori de Sant Felip Neri després de la Setmana Tràgica (Gràcia, Barcelona). 1909.
Imatge: Postal d'Àngel Toldrà Viazo.
Fons de Josep M. Contel.

(*La Veu de Catalunya*, Barcelona, 1909)
L'estiu de 1909, la mobilització de tropes de reserva per anar a lluitar al Marroc va provocar a Barcelona la revolta popular de la Setmana Tràgica. Les esglésies i els convents barcelonins van ser atacats durant aquells dies i es van convertir parcialment en ruïnes, com les de l'Oratori de Sant Felip Neri, on sembla que s'inspirà Joan Maragall en el seu article.